

NABUCCO

Verdi operája a Szegedi Nemzeti Színházban

Mi volt a legszebb, leg-tiszteletreméltóbb ebben a bemutatásban? Kétségtelenül a hit és a bátorság, a szándék és az igény. Felújítani egy hazánkban közel száz éve nem játszott operát, egy olyan művet, amelynek stílusa, felépítése, szelleme egészen más, mint amit a közönség mindenekelőtt éppen Verditől megszokott, ehhez a vakmerő vállalkozáshoz nem kevés bátorság kellett, és a zenének, a mesterségnek, a színházcsinálásnak, a műnek olyan szenvedélyes szeretete, a hitnek olyan magas foka, ami önmagában is tiszteletreméltó és becsülendő.

A Szegedi Nemzeti Színház operaegyüttese az elmúlt években többször bebizonyította, hogy van bátorsága új utakra lépni, a konvencionálisnál többet, jobbat, érdekesebbet adni: a Nabucco szombat esti premijén is ennek az útkeresésnek láza és hite fűtötte a művészeket. Mindannyian úgy énekeltek, játszottak, dolgoztak a színpadon, hogy mire a harmadik felvonás végén lehull a függöny, addig teljesen meggyőzzék a közönséget: érdemes, sőt szükséges volt ezt az operát felújítani. Sikerült-e ez? Atragadt-e a közönségre a művészek hite, lelkesedése? Hiba lenne a kérdésre egyszerű igennel vagy nemmel válaszolni. A dolog bonyolultabb.

Az operát Erich Geiger átdolgozásában és Szabó Miklós költői szépséggel fordításában láttuk. Erich Geiger dramaturgiai munkájának nagy előnye, hogy határozottan és sikerrel törekedett a mű humanista mondanivalójának kiemelésére és elhagyta azokat a részeket, amelyek ezt a koncentrációt zavarták vagy hatékonyságát csökkentették. Illy módon a mű meggyőzőbben emeli fel szavát a barbárság minden formája, az emberek üldözése ellen, az emberség nevében vádol és tiltakozik. Mindaz, amit az opera erről mond, kapcsolatban áll korunk, a mai ember gondjaival is, még a — nem félünk ezt kimondani — harmadik világháború elhárításának, a békéért való harcnak a problémáival is. Szabó Miklós fordításának nagy érdeme, hogy nemcsak korszerűsítette, a mai emberhez közel hozta a művet, hanem az is, hogy ezeket a gondolatokat, ezt a mondanivalót érvényre juttatta munkájában.

Hibája viszont az átdolgozásnak, hogy a cselekmény, a szöveg, a libretto kiáltó gyengeségeivel szinte egyáltalán nem törődött. Itt most főként nem is arra gondolunk, hogy a mű tele van történelmi képtelenségekkel, kezdve attól, hogy Nabucco önként megszünteti a zsidók rabságát — egyébként ez súlyos dramaturgiai, sőt tartalmi jelentőségű hiba is — egészen addig, hogy Baál főpapja felháborodik azért, mert Nabucco istennek kiáltja ki magát. Bármennyire káros is, a néző hajlandó elnézni a történelmi ábrázolásának ezeket a hibáit. Sokkal nehezebben viseli el viszont a drámai szerkesztésmód és az emberábrázolás fogyatékosságait. A Nabucco cselekményében ugyanis a drámai küzdelemnek még csak a nyomait sem lehet felfedezni. Az elnyomott és rabságba taszított zsidók hisznek ugyan a szabadulásban, reménykednek is benne, de az égvilágon semmit sem tesznek érte; valójában e műben nincsenek szembenálló felek, egymásnak feszülő, egymással küzdő ellentétek. Emiatt nem alakul ki forró hangulatú, sódor erejű dráma. Nabucco és Abigail szembenállásában nincs igazi dráma, sőt a mű még az apró részletekben is minduntalan kisláthatja a drámát. Abigail például felajánlja szerelmét Ismaelnek, s cserébe a zsidók szabad-

ságát kéri. Ebben a mozzanatban van bizonyos drámai lehetőség. De mi történik? Ismael azonnal és határozottan visszautasítja az ajánlatot. Zavaros Nabucco alakja is: a király azután kezd a néző számára rokonszenvesen és helyesen gondolkodni, miután elvesztette az esztét...

Ezek az utóbb említett apróbb hibák természetesen lehet vitatkozni. Az azonban egy pillanatig sem lehet kétséges, hogy az igazi drámai küzdelem hiánya érdektelenné teszi a művet: nincs ami magával ragadja, sódorja, felemelje a nézőt a drámai élmény magasságai-
ba.

Segít-e ezen a zene? A Nabucco nemcsak egyszerűen fiatalkori operája Verdinak, hanem olyan műve, amelyben először mutatkozott meg zsenialitása, tehetségének az a kivételes vonása, hogy dallamai megfelelnek ugyan a bel canto összes követelményeinek, de emellett izgig-vérig drámai ihletésűek és hatásúak. Legszébb, legmeggyőzőbb példa erre a halhatatlan Szabad-ság-dal. De nem egyetlen példa. Hasonlóan kifejező, felejthetetlenül szép például a második felvonás kvintettje is. Verdi zenéjének ezek a legszebb részletei csökkentik, sőt valósággal feledtetik a libretto súlyos hibáit. De a Nabucco muzsikájára nemcsak ez jellemző. A drámai szerkesztésmód itt még nem vált annyira Verdi vérévé, mint a későbbi operákban, még nem tudta átfogni az egészet. Olyan részletekkel is találkozunk a műben, mint az első felvonás sztakkató-kórusa. Az ötlet önmagában zseniális — Verdi később a Rigolettóban ismét feldolgozta — de sajnos nem ebbe a műbe, és főképpen nem ebbe a felvonásba való. Ebben a melódiában jókedv, vidámság, tréfa van, kiáltó ellentmondásban a szöveg, a cselekmény, a helyzet tragikus komorságával.

Mindennek ellenére egyáltalán nem mondhatjuk azt, hogy a Nabucco szombat esti premijére nem volt több egy jól sikerült zenetörténeti óránál. Igazi színházat láttunk, élményszerű, értékekben gazdag előadást. Nagymértékben köszönhető ez annak, hogy az operaegyüttest az a hit és lelkesedés fűtötte, amelyről bevezetésképpen már szoltunk. Ez a láz kovácsolta együttesét az operistákat: a bemutató legrokonszenvesebb vonásaként kell kiemelniünk a művészi munka színvonalának egyöntetűségét. Minden szereplő tehetsége, tudása legjavát igyekezett és tudta is adni.

Karikó Teréz Abigail alakításával például eddigi pályafutásának csúcsára érkezett el a fiatal művész. Énekének, játékának minden mozzanata egyaránt meggyőző és kifejező volt. Hangjának drámai ereje, s aztán az a bravúros könnyedség, amelylyel legyőzte ennek az énektechnikailag roppant igényes szövegnek a nehézségeit, továbbá az a szemléletes, plasztikus erejű színészi játék, amelyet nyújtott: méltán érdemelte ki a kivételes sikert és elismerést. Már amikor először megjelent a színpadon, a maga teljességében »hozta« a figurát, légkörre, levegője volt, atmoszféra alakult ki körülötte, tudtuk, ki az, milyen ember, akít a színpadon látunk, s még azt is sejtettük, hogy később mit várhatunk tőle. Egyetlen kifogásunk van csupán, igaz, ez egészen apró dolog: feltétlenül szükség van-e azokra az intrikus mosolyokra?

E kiugró teljesítmény természetesen nem független az előadás két művészi vezetőjének, a rendező Versényi Idának és Vaszy Viktornak a munkájától. Gondosság, az apró részletek alapos kidolgozása, s emellett törekvése a mondanivaló minél teljesebb,

maradéktalanabb érvényesítésére, az egység megteremtése: ez jellemzi munkájukat. A mű hibáit magától értetődően, nem javíthaták ki, de mindaz, amit a Nabuccóból ki lehetett hozni ott volt, eleven erővel érvényesült és hatott a színpadon: semmi nem sikkadt el az előadásban, ami szép és jó a műben. A rendezésnek nyilván külön gondot és nehézséget okozott a passzív tömegek mozgatása, de Versényi Ida rendezése ebben is a legtöbbet adta: amennyire csak lehetett drámaivá változtatta a tehetetlen és passzív tömeg mozgását.

A szereplő színészek közül a másik kiemelkedő alakítást Szalma Ferenc nyújtotta. Zakariás zsidó főpap szerepében a drámát hangsúlyozta és emelte ki. Énekben, játékokban egyaránt jól érvényesült ez a törekvése, azzal a jó eredménnyel, hogy a főpap így »aktívabbá«, drámaibb figurává vált. Nagyon erőteljes, kifejező erejű alakítást láttunk Littay Gyulától. Szerepe — a színészi munkát, a színészi feladatokat is tekintve — az opera egyik legérdekesebb szerepe, s Littay Gyula nemcsak énekben, de játékban is meggyőző, kifejező volt. Annak ellenére is, hogy mozgását néhol nehézkesnek, merevnek éreztük. A nagy király ábrázolásában ez ugyan sehol nem hibaként jelentkezett, sőt, bizonyos értelemben kiemelte a figura mentalitását, de a változás után könnyedebb — pontosabban egy kissé kuszább — mozgás és tartás talán kifejezőbb lett volna. Vadas Kiss László Ismael szintelen szerepében — színészi feladatok híján — az énekszólam minél tökéletesebb kidolgozására törekedett; s ebben emlékeztetés teljesítményt nyújtott. Melódiáépítésének olaszos felfogása, stílusos, kulturált, árnyalat előadómódja a bemutató legjobb alakításaihoz csatlakozik. Harmath Éva szerepe szürke és egészen kidolgozatlan, de a művész hangjának szépsége, előadásmódjának hangulatok, kal teli, lírai jellege, magasra emelte a szerepet, és így az alakítás jól illeszkedett az együttes munkájába. Sinkó György Baál főpapjának rövid szerepében erőteljes, jellemző figurát formált. Abdalló szerepét Gaál József énekelte. Anna szerepében Kemény Klári láttuk.

Rendkívül nagy feladata van a műben a kórusnak. A Szalay Miklós karigazgató vezette együttes gondosan kidolgozott, a legkisebb árnyalatokat is tekintetbe véve, kifejező előadásmóddal alkotott figyelemre méltót, amelyet, hogy — s ez szereplésük egyik legdicsérendőbb vonása — végig érthető szövegmondásra törekedtek. Tekintve, hogy a közönség számára általában ismeretlen operáról volt szó, ennek különös a fontossága.

A kórház, stílusos díszleteket Sándor Lajos tervezte. Örörs László

Baráti kapcsolat létesül a várnai operaház és a szegedi színház között

A Szegedi Nemzeti Színház szombat esti Nabucco bemutatója igen sok vendéget, színházi szakembereket, újságírókat és kritikusokat vonzott a fővárosból és a vidékről. A Nabucco bemutató előadását megtekintet többek között a hazánkban tanulmányúton tartózkodó Borisz Ivanov, a várnai operaház igazgatóhelyettese is, a Bolgár Népköztársaság budapesti nagykövetségének kulturális és katonai attaséja kíséretében.

Az előadás után a vendégek felkeresték Vaszy Viktort, a Szegedi Nemzeti

Mint ős mesék vadonja, mely kövekből, sziklák öléből tépte el magát s hatalmas léptekkel leszállt a völgybe, — a nép is így tör minden gaton át, és szétmorzsolja, bármi áll elébe. Sokáig karma szétép éjt, ködöt: a gyász ködét s a rabság éjszakáját, míg hajnalt lát az ingovány mögött...

A megfegtetlen titkokból az embert Lenin az új fényhez vezérli el, a csillagot mind egy csillagba gyűjti s a tisztult ég ormára tüzi fel.

A múlt sivár epesztő pusztaságán vezette át a karavánokat az árnyas, enyhítő oázisokba, hol szomjazót kristály-forrás fogad. Akik gyötrelmek árán építették a győzelem felé vivő utat, a rabság múltán napstítt egekbe emelhetik ma büszke arcukat.

Mert sok vizsályn át, ezer viharban feltűnt a messze láthatár előtt a boldog part, mely oly magasra tör fel, ameddig még egyetlen hegy se nőtt.

Lenin eszének tiündöklő varázsa sok milliárd piciny homokszemet kemény beton-tömeggé gyúrt, melyet már elem vagy ember tönkre nem tehet. Lenin fejtette meg a világ könyvét, amelyben embersorsok a sorok, csodás betűkkel írta költeményét, s ez olthatatlan lánggal ég, lobog!

Mély szakadékokon keresztül ívelt karsú hidakat, — s most is útra lel a fényben-özevegő őserdők sűrűjén és fokról fokra lép a csúcsra fel.

A népek lelke együtt, összeforva halad merészen fölfelé, hol int a cél: a kommunizmus orma.

CHAGALL (Libanon)

VERS LENINRŐL

RANDAL SWINGLER (Anglia)

LENIN IGÉJE

Rideg falvakban s városokban éltünk, Hitünk a rest közönyben elveszett; De megvilágította lángszed A hős utat, hogy napközbe érvünk.

A hazugságnak sok könnyű volt a sarca, Már bölcsönkben lesett reánk a csel, De félelmünk te osztattad el, S vörös zászlóddal indultunk a harcra.

Habár egünkön éj van, ólmos árnyék, A szikla méhében a vas szilárd még És mint elszánt dacunk, olyan kemény.

Tekintetünk nem fúl csalárd ködökbe; Lenin szavából nő a nagy remény, Ez ad igazságot s erőt — örökre.

LANGSTON HUGHES (Egyesült Államok)

NINCS HATÁRA

Átmegy Lenin a nagy fehér világon, Határok többé nem zárják el őt; Már nincs poroszló, hogy elébe vágjon, Se drótsövény, se sorvasztó erőd.

Átmegy Lenin a nagy fehér világon: Néger, fehér vagy sárga — mind barát; Más-más a nyelv, de minden népet átfon, Mindenki érti Lenin bölcs szavát.

Átmegy Lenin a nagy fehér világon, Gyűjt és világít, — ő a fény maga. És átsugárzik éjen, ködhomályon A legszebb hajnal vörös csillaga.

FRANYÓ ZOLTÁN fordításai

Szegedi képzőművészek ünnepi megemlékezései

Kiállítás és előadások az Októberi Szocialista Forradalom évfordulóján — Megkoszorúzták a mártírhaltalt halt Kukovecz Nana síremlékét

Ünnepi programmal emlékeztek meg Szeged mai képzőművészei a Nagy Októberi Szocialista Forradalom évfordulójáról. Két előadás is kapcsolódott az ünnepi eseményhez: Tápai Antal szobrászművész »A Nagy Októberi Szocialista Forradalom jelentősége az ábrázoló művészetben« és Szele-si Zoltán művészettörténész »Szegedi képzőművészek a munkásmozgásban« című előadása.

A Hazafias Népfrent Vörösmarty utcai nagytermében »Szeged képzőművészete« címmel emlékkiállítás is rendeztek, amelyen több, jó részt eddig kevésbé ismert alkotásukkal szerepelnek mindazok a haladó festők, akiknek születési, vagy haláluk évfordulója erre az esztendőre esik.

Dinnyes Ferenc, Heller Ödön, Hódi Géza, Parobek Alajos, Papp Gábor és Tardos-Taussig Ármán több művével találkozunk ezen a kiállításán, amelynek számos

darabja a magyar forradalom múlt ábrázolásával mel-

tán hívja fel magára a figyelmet a Hazafias Népfrent és a Magyar Képzőművészek Szövetsége szegedi munkacsoportja rendezésében.

Képzőművészeink ünnepi programjában szerepelt a Magyar Tanácsköztársaság időszakában mártírhaltalt festőművész, Kukovecz Nana díszírójának megkoszorúzása a Belvárosi temetőben, ahol a munkásmozgalmi parcellában, a mai szegedi festőművész-társadalom összefogásával, emeltek méltó emléket a mártír nemrégiben exhumáltatott hamvai fölé. Képünk Kukovecz Nana sírjáról készült, amelyet Tápai Antal szobrász művészi kivitelezésű síremléke díszít.